

Tematikus összeállítás

EPIDEMIOLÓGIA ÉS JOGTUDOMÁNY

EPIDEMIOLOGY AND LAW

VENDÉGSZERKESZTŐK: LŐRINCZ VIKTOR OLIVÉR, GÁRDOS-OROSZ FRUZZSINA

BEVEZETÉS

INTRODUCTION

Lőrincz Viktor Olivér¹, Gárdos-Orosz Fruzsina²

¹tudományos segédmunkatárs, Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet, Budapest
lorincz.viktor@tk.hu

²tudományos főmunkatárs, Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet, Budapest,
egyetemi docens, Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest
orosz.fruzsina@tk.hu

A Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézete a koronavírus miatt kialakult helyzetben úgy döntött, hogy a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal által finanszírozott „A magyar jogrendszer reakcióképessége 2010 és 2018 között (FK 129018)” kutatás folytatásaként elindítja az „Epidemiológia és jogtudomány” kutatási projektet, melyet a kutatóközpont is támogatott. A hatékony vakcina vagy gyógyszer kifejlesztéséig az emberi viselkedést és így a vírus terjedését is befolyásoló jogszabályoknak kiemelkedő szerepük van. Mivel azonban a jogtudomány és az epidemiológia kapcsolatával foglalkozó kutatások száma csekély, így az új helyzet jobbra felkészületlenül érte a jogot. Az egyik fő kérdés éppen ezért az lett, hogy a veszélyhelyzetre vonatkozó ideiglenes jogalkotás milyen felhatalmazásra alapítható, és mik ennek a felhatalmazásnak a korlátai. Úgy tűnik azonban, hogy egyes korlátozások tartósan is fennmaradnak, így szükségessé vált annak megvizsgálása is, hogyan illeszkednek ezek az új szabályok a jogtudomány és jogdogmatika kereteibe. A Jogtudományi Intézetben 2020 tavasza óta zajlanak az erre vonatkozó kutatások, ebből szeretnénk egy összefoglalót adni a tematikus blokk keretében. A tanulmányok bemutatják a főbb jogági kérdéseket, köztük olyanokat is, amelyek

ugyan nagy visszhangot kaptak a sajtóban és a közvéleményben is, de amelyet tudományos igénnyel eddig nem dolgoztak fel. A tanulmányok így kitérnek a veszélyhelyzet bevezetésének és megszűnésének jogi kérdéseire, a járvány fennállásának büntetőjogi definíciójára, az államok és az egyének felelősségére, a tudományos tények és rémhírek viszonyára. A szerzők bemutatják a közigazgatási rendszer reakcióit és a munkajogi szabályok változását is. A tematikus blokk rávilágít a kialakult helyzet legnagyobb problémájára: a jövőre vonatkozó jogalkotás, a jogbiztonság követelményének és a folyamatosan változó helyzetnek az ellentétére.

A blokk átfogó címe egyben kijelöli a további kutatási irányokat is, bár a jogász szerzők elsősorban a koronavírus-járványhoz kapcsolódó jogi szabályozásra koncentrálnak, szándékunkban áll bővíteni a kutatást az epidemiológia és jog további interdiszciplináris területei, így például a nem fertőző betegségek egyes jogi kérdései felé.

A tematikus blokkban Gárdos-Orosz Fruzsina és Pap András László *A járvány kezelésének alkotmányjogi vonatkozásai* című tanulmánya összegzi a járvány állami kezelésének alkotmányjogi vonatkozásait. Áttekinti a veszélyhelyzet kihirdetésére és fenntartására, majd megszüntetésére vonatkozó dilemmákat, a különleges jogrend sajátosságait. Az „Epidemiológia és jogtudomány” kutatás során készült adatbázist felhasználva a veszélyhelyzeti rendeletek rövid elemzését adja, majd kitér arra, hogy mely alapvető jogokat érintették a korlátozások és a járvány egyéb következményei. A tanulmány részletesebben az egyenlőség, diszkrimináció-tilalom kérdéskörével foglalkozik a járványügyi szabályokkal és gyakorlattal összefüggésben.

Hoffmann Tamás, Marton Péter és Łukasz Gruszczyński *Az államok felelősége a SARS-CoV-2-járvány feltartóztatásához mint nemzetközi betegségmegelőzéshez kapcsolódóan* című tanulmánya azt vizsgálja, hogy fennáll-e az állam nemzetközi jogi felelősége abban az esetben, ha nem tesz a megfelelő időben hatékony intézkedéseket egy járvány továbbterjedésének megakadályozására. A tanulmány bemutatja, hogy a fertőző betegségek milyen nemzetközi kockázattal járnak, majd a cikk megvizsgálja, hogy a nemzetközi jog általános államfelelőségi szabályai, illetve az Egészségügyi Világszervezet (WHO) speciális szabályai alapján milyen esetekben vonható felelősségre egy állam, végül pedig a jelenlegi Covid19-járvány kapcsán fogalmaz meg következtetéseket, különös tekintettel a Kínai Népköztársaságra.

Ambrus István és Hollán Miklós *A fertőző betegségek elleni küzdelem a magyar büntetőjogban: régi problémák és új aspektusok a Covid19-járvány idején* című tanulmányában a szerzők foglalkoznak olyan klasszikus tényállásoknak a Covid19-járvány idején felmerülő alkalmazási lehetőségeivel, mint például a testi sértés és az emberölés. Ebben a körben elsősorban a szándékos bűncselekmények kísérletének lehet gyakorlati jelentősége, miután a főként cseppfertőzéssel

terjedő vírusfertőzés viszonylatában az okozati összefüggés és ennek folytán a befejezett bűncselekmény miatti büntetőjogi felelősség megállapítása általában akadályba ütközik. A tanulmány a járvány büntetőjogi fogalmának meghatározásával is foglalkozik, figyelemmel arra, hogy a szoros értelemben vett járványügyi bűncselekmény – a járványügyi szabályszegés – a pandémia időszakában releváns alakzata kizárólag járvány idején követhető el. Erre példaként szolgálhat a házi karantén engedély nélküli elhagyása. Ezen előkérdés eldöntése azért jelent komoly dilemmát, mert a járványt a Büntető Törvénykönyv nem definiálja, az ugyanakkor nem egyértelmű, hogy – explicit hatósági kihirdetés hiányában – a büntetőbírók maguk is jogosultak-e annak megállapítására, hogy a kapcsolódó egészségügyi ágazati szabályok szerint a járványhelyzet effektíve fennáll-e. A szerzők áttekintik továbbá a 2020. évi fejlemények miatt szükségessé vált jogalkotást, ezen belül is elsősorban a büntetőjogi és a szabálysértési jogi kriminalizációs és dekriminalizációs törekvéseket, amelyek az Alaptörvény 53. cikke alapján kihirdetett veszélyhelyzetre figyelemmel akár kormányrendeleti szinten is szabályozást nyerhettek.

Bencze Máttyás és Györy Csaba *Hírek szárnyán: a rémhírterjesztés bűncselekménye és a jobbiztonság* című írása azt vizsgálja, hogy milyen problémák merültek, illetve merülhetnek fel az új koronavírus-járványra tekintettel módosított Büntető Törvénykönyvben szereplő „rémhírterjesztés” bűncselekményének jogi megítélésével kapcsolatban. A szerzők emellett érvelnek, hogy a módosított, de már a korábbi törvényi szabályozás is több olyan fogalmat használ, amelynek értelmezési tartománya meglehetősen bizonytalan, és ez negatív hatással van a büntető törvényekkel kapcsolatos azon alkotmányos követelmény érvényesülésére, amely szerint a jogalkotónak az állampolgárok számára érthető módon kell megfogalmazni a büntetőjogi tilalmakat. Következtetése szerint az állampolgárok elbizonytalanodása „dermesztően” hathat a véleménynyilvánítás és a sajtószabadság alapjogának gyakorlására, ami akár a járvány elleni védekezést is nehezítheti.

Balázs István, Hoffman István és Hungler Sára *„Veled Uram, de nélkül” – állam, önkormányzatok, munkáltatók a koronavírus idején* című tanulmánya azt vizsgálja, hogy a veszélyhelyzet első időszakának 2020. június 18-i megszűnése után, számos rendelkezés hatályban maradásával a Covid19-járványveszély a magyar jogrendszerben milyen tartós nyomokat hagy. A közigazgatási jogban megmaradó rendelkezések a járványügyi intézkedésekhez csak közvetetten kapcsolódtak: az eljárásokat alakítják át az Általános közigazgatási rendtartás elsődlegességét gyengítő, az engedélyezési eljárások tekintetében sajátos mögöttes szabályként jelentkező külön törvényi szabályok. A veszélyhelyzeti jogalkotás szűkítette az önkormányzatok mozgásterét, ugyanakkor bővítette is, a különleges gazdasági övezetekre vonatkozó szabályok pedig erősen érintették a gazdasági önállóságukat. A munkajogi szabályozás tekintetében

a kollektív megállapodások érvényének lerontása és a munkáltató egyoldalú jogosultságának növelése a járványügyi veszélyhelyzet után is megmaradt, tovább növelve az egyéni autonómiát a munkaviszonyban. A szerzők úgy vélik, a járványveszélyhez köthető „jogalkotási alapzaj” háttérként szolgált bizonyos változtatások és átalakítások elvégzéséhez, amelyek egyébként nagyobb figyelmet kaptak volna.